

6. Om ett försättsblad, eller, Till dubbletternas lov

Anna Svensson

Om vi skulle ställa de bägge exemplaren av Macedonio Fernández *Papeles de Recienvenido* i Iberoamerikanska samlingen bredvid varandra, skulle vi tänka att det röda plastinbundna exemplaret med påklistrade ryggtitel som ser ut att kunna lossna när som helst, inte behöver uppta värdefullt hyllutrymme då det andra står i sitt tidstypiska häftade original. Öppnar vi böckerna kommer vi att upptäcka att det i själva verket är tvärtom. Eller snarare att bägge fyller sin plats då de bär på olika historier. Den bästa av dessa är den som berättas på försättsbladet i det röda plastbandet, två dedikationer som tar oss från de litterära kretsarna i 1920-talets Buenos Aires till Handelshögskolan i Göteborg på 1950-talet. Den första är skriven av författaren själv och riktad till bröderna Julio César och Santiago Dabove; den andra av Julio César och Julia Dabove de Ruiz till Iberoamerikanska institutets bibliotek:

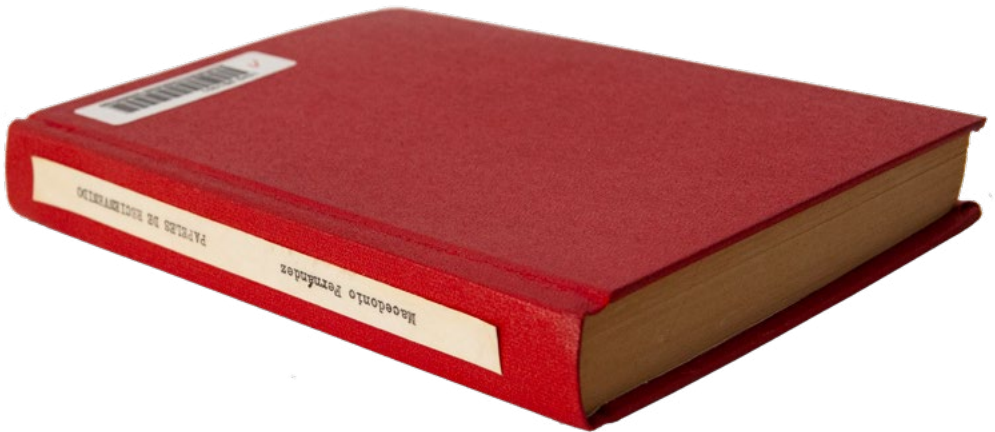
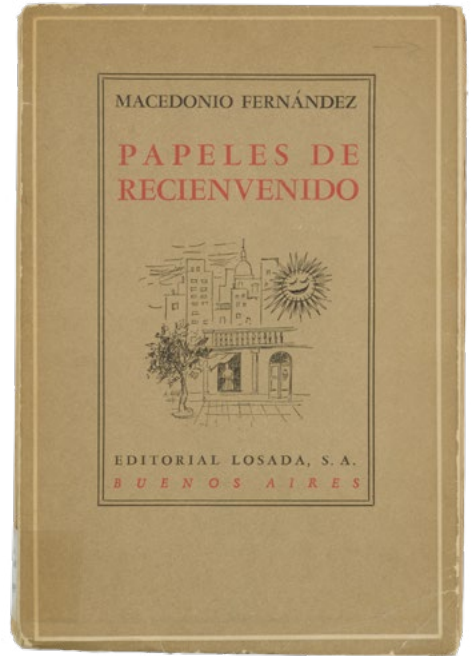
A los queridos hermanos
Julio Cesar Dabove
Santiago Dabove
Artistas y amigos
predilectos
Un abrazo Macedonio Fernandez
Julio 1944

Para la biblioteca de Gotemburgo
donde perdurará
Homenaje de
Julia Dabove de Ruiz Gu[bortskuret]
y
Julio C. Dabove
Octubre 1955¹

1 "Till de kära bröderna Julio Cesar Dabove Santiago Dabove Favoritkonstnärer och vänner En omfamning Macedonio Fernandez Juli 1944. Till biblioteket i Göteborg där den kommer att bestå Hyllning från Julia Dabove de Ruiz Gu[bortskuret] och Julio C. Dabove Oktober 1955". Macedonio Fernández, *Papeles de Recienvenido; Continuación de la nada* (Buenos Aires: Editorial Losada, 1944).

A los queridos hermanos
Julio Cesar Tabone
Santiago Tabone
Arquitectos y amigos
predilectos
Un amor Macedonio Fernández
Julio 1944

Para la biblioteca de Esteban
donde permanecerá
homenaje de
Julio Cesar de Ruiz Suñer
&
Julio C. Tabone
INSTITUTO IBERO-AMERICANO
Octubre 1955

UB:s två exemplar av Macedonio Fernández *Papeles de Recienvenido* med dedikationen från det röda plastinbundna exemplaret.

Hittills har de sistnämnda givarnas önskan uppfyllts, boken har bestått och har kvar sin plats i biblioteket, även om det Göteborgsbibliotek som avses i dedikationen inte längre är detsamma som det som tillhörde det Iberoamerikanska institut som grundades av Nils Hedberg. Från Handelshögskolan 1939, via Humanistiska fakulteten 1967 och organisationsformer över fakultetsgränserna under 1990-talet, upplöstes institutet 2007. Forskning och utbildning införlivades i Institutionen för globala studier och biblioteket i Universitetsbiblioteket som Iberoamerikanska samlingen.

Av de personer som nämns på försättsbladet är Macedonio Fernández (1874–1952) otvetydigt och självklart den bäst ihågkomna i egenskap av avantgardistisk förgrundsgestalt inom den argentinska litteraturen.² Efter en juridisk doktorsexamen 1897 verkade han som advokat fram till 1920 då han miste hustrun Elena de Obieta (1877–1920), men publicerade sig parallellt i olika genrer i tidskrifter; intressena inkluderade filosofi och psykologi. Han var en stor beundrare av den nordamerikanske filosofen William James, som han korresponderade med. Under Fernández livstid kom endast delar av hans produktion ut i bokform. Den idag mest kända, romanen om den älskade kvinnan Eviga med titeln *Museo de la novela de la Eterna* (Den Evigas romanmuseum) bestående av 56 prologer och 20 kapitel, publicerades postumt 1967. Han höll på att skriva och förebåda den under större delen av sitt författarliv. Jorges Luis Borges redigerade ett urval av hans texter 1961, och från 1970-talet och framåt gav sonen Adolfo de Obieta ut hans samlade verk och litteraturvetenskapen började intressera sig för honom på allvar, vilket bland annat manifesterats i att han tillägnats en hel volym i 12-bandsverket *Historia crítica de la literatura argentina* utgivet av den ansedde Noé Jitrik.³ Han har även figurerat i andras litterära verk, som i Ricardo Piglias *La ciudad ausente* (1992).

Mycket intresse har visats hans inflytande på Borges som under 1920-talet ingick i Fernández tertulia, som försiggick i olika konstellationer och på olika ställen i Buenos Aires och Morón, och vars kärna bland andra utgjordes av bröderna Dabove. Fernández intåg i den litterära världen skedde under samma tid som Borges egen, nyss hemkommen 1921 från en sjuårig Europa-

2 Biografiska uppgifter ur Alvaro Abós, *Macedonio Fernández: La biografía imposible* (Buenos Aires: Plaza & Janés Editores, 2002).

3 Utgivet 1999–2018, Fernández i volymen: Roberto Ferro, red., *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 8, Macedonio* (Buenos Aires: Emecé Editores, 2007).

vistelse och umgänge med avantgardistiska kretsar i Spanien. Längre var det de minnesbilder som Borges frammanade, bland annat i prologen till urvalet 1961, som styrde traderingen av Fernández som en mytisk avantgardist, en samtalsmästare ointresserad av att själv bevara eller publicera sina texter. Álvaro Abós hävdar motsatsen i *Macedonio Fernández: La biografía imposible*, där det ägnas stort utrymme åt utvecklingen av Fernández manuskript och uppfyllda planer på utgivningar; Borges beslås också med felaktigheter vad gäller rena fakta.⁴ Dock är det svårt att gå förbi honom, han var ändå en huvudperson när det begav sig och har givit citatbefrämjande färg åt hägkomsterna eller möjligen fiktionerna. Ursprungligen var det dock pappa Borges, Jorge Guillermo, som Fernández umgicks med, jämngammal barndoms- och universitetskamrat. Borges junior uttryckte det som att ”Jag ärvde av min far vänskapen till och kulten av Macedonio.”⁵ Han höll ett gravtal när Fernández dog där han, med hänvisning till 1920-talet då de blev vänner, sade sig ha imiterat den äldre vännen på gränsen till ”hängivet plagiat”.⁶ Fernández å sin sida uttryckte det i en biografisk notis om sig själv i samband med en novellpublicering i tidskriften *Sur* 1941 som så att:

Jag föddes i Buenos Aires ett år väldigt 1874. Inte direkt, men strax därefter, började jag bli citerad av Jorge Luis Borges med så oblygt beröm att jag på grund av den fruktansvärda fara som kom i dagen med denna lidelse, började bli bland de bästa författare som han hade producerat.⁷

Papeles de Recienvenido (Recienvenidos papper) kom först ut 1929, i utgåvan i Iberoamerikanska samlingen från 1944 har den kombinerats med nya texter och utökad titel: *Continuación de la nada* (Fortsättning av intet). Utgåvan inleds av ett förord av en annan avantgardist, Ramón Gómez de la Serna, den högproduktiva spanska författaren, som med sin argentinska hustru, Luisa Sofovich, gick i exil i Buenos Aires 1936, men som redan 1924 börjat korrespondera med Fernández. Det var Gómez de la Serna som bad

4 Abós, Macedonio Fernández. Se särskilt s. 117 ff., 215 ff. Även 43 ff. om Fernández tid i Paraguay 1897.

5 ”Yo heredé de mi padre la amistad y el culto de Macedonio” Jorge Luis Borges. ”Macedonio Fernández”, i *Prólogos, con un prólogo de prólogos* (Buenos Aires: Torres Agüero, 1975), 53.

6 ”devoto plagio” Jorge Luis Borges, ”Macedonio Fernández”, *Sur*, nr 209–201 (1952): 146.

7 ”Nací porteño y en un año muy 1874. No entonces enseguida, pero sí apenas después, ya empecé a ser citado por Jorge Luis Borges, con tan poca timidez de encomios que por el terrible riesgo que se expuso con esta vehemencia comencé a ser yo el autor de lo mejor que él había producido.” Macedonio Fernández, ”Cirugía psíquica de extirpación”, *Sur* 10, nr 84 (september 1941): 30. Även återgivet i Ramón Gómez de la Sernas förord till Fernández, *Papeles de Recienvenido; Continuación de la nada*, 14.

förlaget Losada att ge ut den här andra upplagan.⁸ Papeles-delen är en absurd och fragmentarisk fiktiv självbiografi – där verkligheten ibland tittar in – om författaren Recienvenidos (Nykomlings) papper och intåg i den litterära världen, en parodi som enligt Mónica Bueno både använder och plockar isär alla klichéer kring litterära genrer och författare.⁹ I Continuación-delen får vi ta del av texter av ”intet”, av figuren Narren av Buenos Aires och en essä om humoristisk teori. Carlos García är inte den ende som kallar hela Fernández produktion för ”work in progress” när han försöker reda ut hur texterna i *Papeles de Recienvenido* länkar i föregående och efterkommande texter av Fernández. De faktiska tidskriftspubliceringarna och bokutgåvorna är som ”ögonblicksbilder” av ett pågående omstötpande och återanvändande.¹⁰ Blandningen av metafysik, humor och slingrande språk gör att texterna inte är helt lästlästa. Undra varför just denna bok följde med Julio César Dabove (1890–1965) till Göteborg, reselektyr eller utvald gåva?

Onekligen var det ett personligt föremål. Bröderna stod nära Fernández som under en period även bodde i deras födelsestad Morón, ett par mil öster om, och numera sammanväxt med, Buenos Aires. Deras hem hörde från början till de ställen där Fernández tertulia pågick, och där det diskuterades Schopenhauer, Berkeley och Hume.¹¹ De tillhörde en av grundarfamiljerna i Morón.¹² Av de bägge är Santiago Dabove (1889–1951) mer omskriven, en mycket allmänbildad men alkoholiserad novellförfattare som sällan lämnade sin födelseort.¹³ Först ett decennium efter hans död gavs de fåtaliga men av andra författare mycket uppskattade berättelserna ut i en egen volym *La muerte y su traje* (1961, Döden och dess kostym) av förvaltaren av hans kvarlåtenskap, poeten Jorge Calvetti samt Nora Ruiz, Julia Daboves dotter.¹⁴ Borges skrev ett förord. En av novellerna, ”Ser polvo” (Bli stoft) –

8 Abós, *Macedonio Fernández*, 161. Gómez de la Serna är mest ihågkommen för sina greguerías, enradiga aforismer byggda på humor och metaforer.

9 Mónica Bueno, ”Historia literaria de una vida”, i *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 8, Macedonio*, red. Roberto Ferro (Buenos Aires: Emecé Editores, 2007), 34.

10 Carlos García, ”Historia de una gestión: *Papeles de Recienvenido* y la atmósfera intelectual porteña”, i *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 8, Macedonio*, red. Roberto Ferro (Buenos Aires: Emecé Editores, 2007), 66. ”tomas instantáneas”.

11 Horacio Salas, ”Prólogo a *La muerte y su traje* [Buenos Aires: Calicanto 1976]”, *Abanico: revista de letras de la Biblioteca Nacional* 7 (2004).

12 Jorge Calvetti, ”Borges y su sentido de la amistad”, i *Homenaje a Jorge Luis Borges.*, Anejos del Boletín de la Academia Argentina de Letras 1 (Buenos Aires: Academia Argentina de Letras, 1999), 53–58.

13 Abós, *Macedonio Fernández*, 111 ff.

14 Instituto y Archivo Histórico de Morón, ”Personajes moronenses: Santiago Dabove”, 13 juli 2016, <https://historiamoron.wordpress.com/2016/07/13/personajes-moronenses/>.

ursprungligen publicerad i tabloidtidningen *Críticas* litteraturbilaga *Revista multicolor de los sábados* (nr 21, 1933) – hade tidigare tagits med av Borges, Silvina Ocampo och Adolfo Bioy Casares i *Antología de literatura fantástica* (1940), en i argentinsk och latinamerikansk litteratur mycket inflytelserik antologi vars tillkomst liknats vid en ”evangelisering av det fantastiska” av Borgeskännaren Daniel Balderston.¹⁵ I novellen får vi följa en metamorfos. En sjuk och starkt medicinerad man, ger sig ut till häst, faller av utanför en kyrkogård och låter sig absorberas av jorden alltmedan huvudet förvandlas till en fikonkaktus som hugges ned. Det hela berättat i jagform. Även Macedonio Fernández är med i antologin med berättelsen ”Tantalia”.

Julio César Daboves namn dyker upp här och var, oftast i två litterära sammanhang. Det ena är ett ofullbordat kollektivt romanprojekt 1922 med titeln *El hombre que será presidente* (Mannen som ska bli president) som inkluderade Fernández, Borges och bröderna Dabove med flera, och byggde på att Fernández tidigare funderat på att ställa upp i argentinska presidentvalet.¹⁶ Enligt Borges skulle två kapitel funnits i Daboves ägo.¹⁷ Ingen tycks någonsin sett till dem. Det andra sammanhanget är i Borges dikt ”Buenos Aires”, som genom specifika platser kopplade till Borges egen biografi förklarar vad staden är:

Es una esquina de la calle Perú, en la que Julio César Dabove
nos dijo que el peor pecado que puede cometer un hombre
es engendrar un hijo y sentenciarlo a esta vida espantosa.¹⁸

I en intervju säger Borges att strofen är ett minne från sista gången de sågs.¹⁹ Samma svarta livssyn – att avla barn är att döma en människa till det värsta,

15 ”evangelización por lo fantástico” Daniel Balderston, ”La *Antología de la literatura fantástica* y sus alrededores”, i *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 9, El oficio se afirma*, red. Sylvia Sáitca och Noé Jitrik (Buenos Aires: Emecé, 2004), 225. Santiago Dabove, ”Ser polvo”, i *Antología de la literatura fantástica*, red. Jorge Luis Borges, Silvina Ocampo och Adolfo Bioy Casares (Buenos Aires: Sudamericana, 1940), 91–97. Versionen i antologin skiljer sig från de andra två, se: María de los Ángeles Mascioto, ”Literatura fantástica entre el diario *Crítica* y la editorial Sudamericana: Políticas editoriales, materialidad de los textos y modos de escritura”, *Revista Chilena de Literatura*, nr 93 (2016): 127–53.

16 Abós, *Macedonio Fernández*, 84 ff., 101 ff.

17 Borges, ”Macedonio Fernández”, 1975, 58–59.

18 Jorge Luis Borges, *Elogio de la sombra* (Buenos Aires: Emecé, 1969), 127. Ordagrant: [Buenos Aires] ”Är ett hörn vid Perugatan där Julio César Dabove sa till oss att den värsta synd en man kan begå är att avla en son och döma honom till detta fasansfulla liv.” Dikten finns inte med i urvalet i Jorge Luis Borges, *Jorge Luis Borges 2, 1945–1970*, red. Lasse Söderberg och Oscar Hemer (Stockholm: Bokförlaget Tranan, 2019).

19 Jorge Luis Borges och Antonio Carrizo, *Borges el memorioso: Conversaciones de Jorge Luis Borges con Antonio Carrizo*. (Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 1982), 128.

livet – tillskriver Borges brodern Santiago i förordet till bokutgåvan av hans noveller. Andra vänner har också vittnat om dennes besatthet av döden, och hans noveller har liknats vid ”dystra försök att söka kunskap om hur hans död skulle bli”.²⁰ Santiago Dabove finns även med i Borges ”Inkräkterskan” i *David Brodies rapport* (1978; *El informe de Brodie* 1970), som återberättare av historien som delvis utspelar sig i Morón. Ytterligare ett exempel på Borgeshistorier som troligen kommer från bröderna Dabove är ”El estupor” (Häpnaden), där historien återges av en boende i Morón.²¹ Det sägs att Borges darrade av upphetsning när det drogs historier ur Santiagos liv.²²

Även Fernández dyker upp i Borges texter, i samma dikt som Julio César, och i ”Samtal om ett samtal” från samlingen av poesi och kortprosa *Ordmakaren* (2019; *El hacedor* 1960). Vid bägge förekomsterna talar Fernández om själens odödlighet och om döden som en vanföreställning, i den förstnämnda är han död men talar ändå, i den andra lämnas vi i osäkerhet om hans tillstånd.²³ Såväl Santiago Dabove som Macedonio Fernández har karakteriserats som muntliga berättare som skänkte berättelser till andra.²⁴ Som beskrivits ovan var detta i fallet Fernández möjligen en överdriven tolkning som spridits av bland andra just Borges. Skrivandet pågick i samspel med den starka samtalskulturen i tertulias, och trots manifestationer kring det muntliga såsom ”Revista Oral” (Muntlig Tidskrift) från 1926, en muntlig simulering av en tidskrift startad av den peruanska poeten Adolfo Hidalgo, där Fernández deltog. Träffarna startades med att Hidalgo utropade ”Muntlig Tidskrift” och nummer, och sedan lästes eller spelades deltagarnas texter upp.²⁵

Julio César Daboves egen gärning som författare tycks begränsad till noveller i några tidskrifter, bland annat i ovan nämnda *Revista Multicolor de los Sábados*, som Borges var en av redaktörerna för, och i välkända veckotid-

20 Vännerna Jorge Calvetti och Enrique Fernández Latour. Abós, *Macedonio Fernández*, 113.

21 Förord till utgåva från 1983 av ”Ser polvo”, återutgivet i: Jorge Luis Borges, ”Santiago Dabove: Ser polvo”, i *El círculo secreto: Prólogo y notas*, red. Sara Luisa del Carril och Mercedes Rubio de Zocchi (Buenos Aires: Emecé, 2003), 213–15; ”Inkräkterskan” i Jorge Luis Borges, *David Brodies rapport* (Uppsala: Bromberg, 1978); ”El estupor” i Jorge Luis Borges, *El oro de los tigres* (Buenos Aires: Emecé, 1972). Berättelsen är inte med i de svenska urvalen.

22 Calvetti, ”Borges y su sentido de la amistad”, 57.

23 *Ordmakaren* finns i Borges, *Jorge Luis Borges 2.*, där Fernández även nämns i ”Ögonvittnet”. ”Samtal om ett samtal” publicerades ursprungligen i *Destiempo* nr 1 1936.

24 Manuel Lozano, ”Para una nueva teoría del retrato: La seducción Bioy Casares”, *Proa*, nr 40 (1999): 65–71.

25 María Villanueva, ”La ‘Revista Oral’, ¿un gesto conservador en las vanguardias porteñas?”, *L.I.S. Letra. Imagen. Sonido. Ciudad Mediatizada*, nr 1 (2008): 151–60.

ningen *Caras y Caretas*.²⁶ Den mest omfattande av de belagda berättelserna kom ut i en billighetsserie "La novela para todos" (Romaner för alla), och handlar om ett överbeskyddat läkarbarn vars försök att skaffa sig kamrater leder till hans död i en maktkamp mellan barn. I "Ojo por ojo" (Öga för öga) får en läkare en historia berättad för sig som slutar med ett dödsfall, ett föräldralöst barn och ett dåligt samvete, och i "Una clase de semiología" (En lektion i symtomlära) förnedras en sjuk pojke. Berättelsen i *Plus Ultra* – månatlig kulturbilaga till *Caras y Caretas* – med titeln "La hermanita" (Den lilla systemen) sägs vara hämtad ur verkligheten och beskriver en åttaårig systems död. "Acotaciones estudiantiles" (Studenters marginalanteckningar) är en betraktelse över några läkarstuderandes upplevelser i en obduktionssal, och "Trabaca Pepe" handlar om en dödgrävare som betalar sin dräng för att ta livet av honom. Den enda historien från den här perioden 1918–1933, som inte handlar om döden är "El incentivo" ("Incitamentet") där ett misogynt samtal förs mellan två välbeställda herrar om huruvida ärbarhet är att föredra hos en kvinna eller inte. Svartsynen som Borges fångade i sitt poetiska omnämmande av Dabove speglas onekligen i berättelserna. I en artikel i *Göteborgs-Posten* i samband med Göteborgsbesöket 1955, säger Dabove att läkar- och författarsysselsättningarna "går liksom in i varandra" och att läkaryrket "ger stoff till många och djupa funderingar över människan och så blir man författare".²⁷ Berättelserna saknar fantastiska inslag, de är snarare naturalistiska. Undantaget är den senast publicerade "Reencuentro con Jerjes II, rey de Persia" (Möte med Xerxes II, kung av Persien) publicerad 1957 i Nationalbibliotekets tidskrift *La Biblioteca*, som Borges återuppväckte efter att han blivit bibliotekschef. Den handlar intressant nog om en författare på jakt efter en ny litterär stil då han tröttnat på "neorealismen". Till skillnad från de tidigare berättelserna är denna uppbyggd kring en verklighetsförskjutning i tid och rum; liksom i broderns "Ser polvo" under berättarjagets

26 Raquel Green, "Borges y la 'Revista multicolor de los sábados': Cómplices en la literatura y la infancia" (Doktorsavhandling, Bryn Mawr, Bryn Mawr College, 1990). Jag har belagt följande: Julio César Dabove, "Un drama entre niños", *La novela para todos* 1, nr 38 (1918); "La hermanita (de la realidad)", *Plus Ultra*, nr 35 (1919); "Una clase de semiología", *Caras y Caretas*, nr 1123 (1920); "Ojo por ojo", *Caras y Caretas*, nr 1137 (1920); "Acotaciones estudiantiles", *Revista del Círculo Médico Argentino y Centro Estudiantes de Medicina* 22 (1922): 1212–15 Även i *Caras y Caretas*, nr 1306 (1923) och med titel "La sala de disecciones" i *Revista Multicolor de los Sábados*, nr 4 (1933): 7; "El incentivo", *Revista Multicolor de los Sábados*, nr 15 (1933): 2; "Trabaca Pepe", *Revista Multicolor de los Sábados*, nr 2 (1933): 8; Julio César Dabove, "Reencuentro con Jerjes II, rey de Persia", *La Biblioteca: Revista de la Biblioteca Nacional* 2, época 9, nr 1 (1957): 126–37.

27 Clarion, "Göteborg bäst sa' färgstark argentinare", *Göteborgs-Posten*, 10 oktober 1955.

påverkan av narkotiska preparat. Borges tyckte att den var mycket fin.²⁸ Den har senare tagits med i en antologi med kriminal- och mysterieberättelser som kommit ut i flera upplagor.²⁹

I *Borges*, mastodontutgåvan på 1663 sidor av Adolfo Bioy Casares dagböcker från 1947 och framåt om samvaron med bästisen Borges och som är full av skvaller kring kreti och pleti, får vi veta att Dabove under det första sina Sverigebesök enbart besöker Göteborg och att han älskar Sverige.³⁰ De svenska kakorna, karamellerna och kvinnorna är de bästa. I dagboken talas det oftast illa om honom. I återgivandet av Borges prat framträder under senare delen av 1950-talet en bild av Dabove som en ensam, deprimerad och snål man, framlevandes sina dagar i lättja och ineffektivitet i det sparsamt möblerade gamla huset i Morón. Konversationen begränsar sig till skrönor från grannskapets skummare sidor och den svenska kvinnan.³¹ Och ändå dyker han upp med jämna mellanrum som närvarande vid diverse sociala sammanhang och Borges besöker honom. När han dör 1965 skriver Bioy Casares att under de sista åren var hans bitterhet utöver det vanliga, enligt Borges "Wearied of life and afraid of death".³² På ett fotografi i *GT* från första Göteborgsbesöket 1952 ser han dock munter ut.³³

När Julio César Dabove anlände till Göteborg i oktober 1955 var det sålunda inte första gången. Från besöket på månaden tre år tidigare finns inga spår i biblioteket, men alltså i lokalpressen då han deltog i Spansk-svenska föreningens återkommande firande av Columbusdagen den 12 oktober, en begivenhet som ofta tog sig in i spalterna. På fotot i artikeln syns han i samspråk med Nils Hedberg, och i texten berättas att Dabove förutom läkare är författare till fantastiska berättelser, "en för närvarande mycket populär litteraturform därnere just nu".³⁴ Beskrivningen av hans genre som författare klingar en aning falskt att döma av de spårade berättelserna. Från besöket

28 Borges och Carrizo, *Borges el memorioso*, 128.

29 Juan-Jacobo Bajarliá, red., *Cuentos de crimen y misterio* (Buenos Aires: J. Alvarez, 1964). Ny utgåva 1968, och med titel *Historias de crimen y misterio* 1990.

30 Adolfo Bioy Casares, *Borges* (Barcelona: Destino, 2006), 128, 270. Sverige finns också omnämnt då Nobelprisen till Juan Ramón Jiménez och Gabriela Mistral beskrivs som en skam för Stockholm (232), och i samband med att en tysk middagsgäst karakteriseras som "A very dull gentleman", påpekas att det finns många dylika i Sverige. (1386).

31 Bioy Casares, 140, 270, 759, 875.

32 Bioy Casares, 1068.

33 GT-aren, "En dag för Columbus", *Göteborgs-Tidningen*, 13 oktober 1952.

34 GT-aren.

Nils Hedberg och Julio César Dabove 1952 (Foto Kanold, Iberoamerikanska institutets arkiv, GU).

1955 finns förutom den donerade boken och artikeln i *Göteborgs-Posten*, några annonser för ett föredrag om fantastisk litteratur som han höll på institutet den 11 oktober.³⁵ I GP-artikeln nämns det kommande fördraget:

Det ska handla om 'Sällsamma historier', en ny strömning i Sydamerika, som bl.a. nämner författaren Borges som banérförare. Det är inte fråga om science fiction utan det är 'ren fiktion', fantastiska berättelser för...

35 Clarion, "Göteborg bäst så färgstark argentinare"; "El cuento fantástico [Annons]", *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*, 10 oktober 1955; "Handelshögskolan, Argentinska författaren Dabove: El cuento fantástico [Annons]", *Arbetartidningen*, 11 oktober 1955.

Reportern har svårt att få fram en närmare definition ”på en dragig järnvägsperrong” och hoppas att fördraget kommer att visa om ”fantasin kan överträffa verkligheten”. Av artikeln framgår vidare att Dabove anlant med tåg från Stockholm där han turistat. Det görs en poäng av att han möts på Centralstationen av Julio Ricci från Uruguay, stipendiat vid institutet: Efter revolten mot Juan Perón i september 1955, som Dabove välkomnar, kan man nu umgås som vänner med sina grannar.

I institutets arkiv finns ingen korrespondens mellan Hedberg och Dabove, men kanske hade de träffats i Buenos Aires där Hedberg verkade som press- och kulturattaché under åren 1943–1946. Vi vet genom arkivet och bokdonationer att Hedberg bland flera andra kulturpersonligheter träffade Borges då.³⁶ Men knappast Fernández som under 1940-talet levde tillbaka. Å andra sidan blev Hedberg ofta ombedd att ta hand om diverse besökare som kom med båt till Göteborg från Latinamerika, företagsfolk, diplomater, akademiker eller kulturpersonligheter. Kontaktnätet var stort, liksom gästfriheten. När han vid ett tillfälle 1946 stod på kajen för att möta ministerparet Ragnar Kumlin på hemväg från Brasilien, konstaterade Hedberg att hustrun och han kände alla resenärerna, inklusive skeppsläkaren och kaptenen.³⁷ I hemmet på Rosengatan 11 serverades ofta ”un chorizo de noche” (nattkorv) efter kvällsaktiviteter på institutet.³⁸

Anledningen till att Dabove kom till Sverige första gången har möjligen att göra med att han var läkare; kanske att någon kongress eller studieresa tog honom till Europa. *Svenska läkartidningen* ger dock ingen upplysning i frågan bland sina notiser. Trots ovilja mot administration och ekonomi var han chef vid sjukhuset Ramos Mejía.³⁹ Oklart under vilka år. Vid tiden för andra Göteborgsbesöket 1955 tas bara upp i pressen att han har en allmän privatpraktik.⁴⁰ Macedonio Fernández använde vänskapen till att

36 Om kontakterna med Borges se: Anna Svensson, ”Borges en Gotemburgo: Sobre su conferencia 'La Literatura Fantástica' y sus contactos con el Instituto Iberoamericano”, *Anales*, nr N. E. 11 (2008): 25–47. Iberoamerikanska institutets arkiv fram till 2007 finns i GU:s centrala arkiv (arkiv-nr 94) och är ordnat i serier för inkommande och utgående korrespondens med namnregister i varje årgång; det innehåller också en omfattande samling pressklipp; material för de tidigaste åren fram till och med 1942 finns i Handelshögskolans arkiv på Landsarkivet i Göteborg, SE/GLA/14137. Tyvärr finns det luckor, särskilt från första halvan av 1950-talet. Hela årgångar har försvunnit, troligen i samband med något av alla lokalbyten.

37 Nils Hedberg till Bo Alander, 11 november 1946, B 1:1, Iberoamerikanska institutet, GU.

38 Arne Lundgren i samtal med författaren 27 maj 2008.

39 Abós, *Macedonio Fernández*, 114.

40 Clarion, ”Göteborg bäst så färgstark argentinare”.

även konsultera Dabove i egenskap av läkare, det finns brev bevarade med noggranna beskrivningar av krämpor.⁴¹ Fernández närde en besatthet av sin hälsa som inkluderade stor skepsis mot behandlingar, och det medicinska utbytet mellan dem var även präglat av filosofiska perspektiv. Vännen Jorges Calvetti karakteriserar Dabove som en ”vis polyglott”.⁴² Inom sin specialitet kardiologi, publicerade han artiklar om aortaaneurysm ihop med den kände kardiologen Francisco C. Arrillaga, och om aortit med Osmar T. Grassi.⁴³ I GT-artikeln från 1952 berättas att Dabove vid Columbusdagen pratade om aortasvällningssymtom med Bertil Stener, sedermera professor ortopedisk kirurgi med världsrenommé. Stener var medlem i Spansk-svenska föreningen. Han talade spanska och hade vid den här tiden redan varit i Sydamerika i egenskap av fartygläkare.⁴⁴ Så här i efterhand kan vi fundera över om de hjärtproblem som Nils Hedberg dog av 1965 – och som orsakade två månaders vistelse på hjärtklinik i Mexiko 1958 – kan ha varit ett samtalsämne mellan de båda herrarna.⁴⁵ Troligen inte, Hedberg ser frisk och energisk ut på bilden.

Och det var onekligen en energisk ung man som anlände till Göteborg och Handelshögskolan vårterminen 1931 efter Uppsalastudier i romanska och slaviska språk samt konsthistoria.⁴⁶ Fram till våren 1939 hann Hedberg med att vara skolans bibliotekarie, rektors sekreterare, skriva en licentiavhandling i romanska språk vid Göteborgs högskola och undervisa i

41 Macedonio Fernández, *Epistolario*, red. Alicia Borinsky och Adolfo de Obieta, 3:e uppl., Obras completas / Macedonio Fernández 2 (Buenos Aires: Corregidor, 2007).

42 ”sabio políglota” i Abós, *Macedonio Fernández*, 114.

43 Francisco C. Arrillaga och Julio César Dabove, ”Dificultades en el diagnóstico del aneurisma de aorta posterior”, *Semana Médica*, nr 15 (1931): 937–41; Francisco C. Arrillaga och Julio César Dabove, ”Látido torácico universal en los aneurismas de aorta posterior”, *Semana Médica*, nr 27 (1931): 7–10; Francisco C. Arrillaga och Julio César Dabove, ”Látido torácico universal. Su patogenia”, *Semana Médica*, nr 43 (1931): 1253–59; Julio César Dabove och Osmar T. Grassi, ”Síndrome de dilatación aórtica retrocardíaca”, *El Día Médico*, nr 15 mars (1943): 212–14.

44 Björn Gunterberg, ”Bertil Stener: A portrait”, *Acta Orthopaedica Scandinavica* 57, nr 6 (1986): 566–74, <https://doi.org/10.3109/17453678609014796>.

45 Nils Hedberg till Javier Sologuren, 3 februari 1959, B 1:7, Iberoamerikanska institutet, GU. Sjukhuset var Instituto Nacional de Cardiología.

46 Biografica: Nils Hedberg, ”CV” (22 juni 1937), B Ib:1, Handelshögskolan i Göteborg, GLA; Gösta Thimon, red., *Matrikel över Gästrikke-Hälsinge nation i Uppsala 1811–1961* (Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1963); Matilde Goulard-Westberg, ”Nils Hedberg”, i *Svenskt biografiskt lexikon*, 1971; Anna Svensson, ”Mistral och femton böcker”. Om Gabriela Mistral, Matilde Goulard, Nils Hedberg och Iberoamerikanska institutets första år”, i *Desde Chile a Suecia: caminos culturales por Latinoamérica y Europa: festskrift till Álvaro Foresti*, red. Andrea Castro, Eduardo Jiménez Tornatore och Ingmar Söhrman, *Opuscula romanica* 8 (Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för språk och litteraturer, 2018), 93–108, <https://gup.ub.gu.se/publication/267344>.

spanska även där, göra resor runt i Europa, gifta sig, undervisa i ryska vid Handelshögskolan, modernisera undervisningen i spanska till att omfatta mer latinamerikanskt inriktad realia och litteratur, samt att kläcka idén om ett Iberoamerikanskt institut och få stöd för detsamma av rektor Hadar Berglund och Göteborgs näringsliv.

Nils Hedberg hade mer än sina språkkunskaper och sin energi med sig i bagaget. Född i Järbo i Gästrikland 1903, var han barn nummer två i en fyrhövdad syskonskara. Fadern var konstnären Ecke (Erik) Hedberg (1868–1959) som gick på Kungliga Akademien för de fria konsterna 1887–1891.⁴⁷ I dennes vänkrets fanns Pelle Molin som försökte få med honom i sitt dödfödda projekt att följa efter till Spetsbergen och rapportera från Andréés expedition. Albert Engström var en annan vän och Ecke Hedberg medverkade i *Strix*. Efter giftermålet 1901 med Lisa (Elisabeth) Wahlström (1875–1945) bosatte sig paret Hedberg i en före detta smedsbostad, Tallbo, i Eckes födelsetrakter runt Kungsfors Bruk. Han var djupt rotad i sitt lokalsamhälle och har kallats Gästriklands konstnärlige upptäckare.⁴⁸ De sociala kontakter som grundlagts i Stockholm genom konstnärskapet samt dem som han skapade genom sitt jaktintresse och kontakterna med disponenten vid Hofors bruk Per Eriksson, fortlevde efter flytten tillbaka till Järbo, och en strid ström besökare passerade revy. Ecke Hedberg var medlem i sällskapet Kung Orres jaktklubb. Klubben som grundades 1890 var ett slutet sällskap där mestadels näringslivstoppar träffades för att jaga och umgås, bland de mest namnkunniga medlemmarna kan nämnas Marcus Wallenberg och chefen för Asea J. Sigfrid Edström. Ecke Hedberg valdes in 1915 och lystrade till smeknamnet Fäbo-Ecke. I de påkostade volymerna på bästa papper med krönikor från träffarna som sällskapet gav ut, fram-

47 Om släkten Hedberg: Jonas Hedberg, "Släkten Hedberg från Värmland", i *Släkten... 2*, red. Jan Appelquist och Elisabeth Thorsell (Bromma: Sveriges släktforskarförbund, 2001), 31–89. Om Ecke och Lisa Hedberg: Sigge Lindwall, *Ecke Hedberg: Gästriklands konstnärlige upptäckare* (Järbo: Föreningen Tallbos vänner, 2007); Cecilia Nelson, "Erik Hedberg", i *Järbo i gästrikebygd*, red. Joel Järbring och Ewert Tägtström (Järbo: Järbo hembygdsförening, 1982), 283–91; Cecilia Nelson, "Erik Hedberg", *Från Gästrikland 1966* (1967): 22–26; Thimon, *Matrikel över Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala 1811–1961*; Hedvig Ulfspärre, "Lisa Hedberg in memoriam", *Från Gästrikland 1944* (1945): 96–98; Philipert Humbla, *Nutida konst: Gästrikland, Hälsingland* (Gävle: Gävleborgs läns konstförening, 1943).

48 Humbla, *Nutida konst: Gästrikland, Hälsingland*, 10.

står han som sällskapets lustigkurre.⁴⁹ Bland klubbens medlemmar fanns också ett flertal SKF-direktörer, Uno Forsberg, Joel Larsson, samt Einar Glimstedt, aktiva inom företaget under den tid som SKF kom att stödja Iberoamerikanska institutet.

Lisa Hedbergs äldre bror Per Karl Wahlström (1860–1932) grundade Wahlström & Widstrands förlag. Själv började hon tidigt att intressera sig för hemslöjd och var med och grundade Gästriklands hemslöjdsförening 1912. Utan tvivel inspirerades hon till detta av textilsamlaren Hedvig Ulfsparré (1877–1963) som kom till Gästrikland 1904 först som konvalescent och sedan som värdinna åt disponenten Per Eriksson på Hofors bruk.⁵⁰ Efter dennes död ärvde Ulfsparré herrgården Kungsgården i Ovensjö söder om Järbo. Hon hade en systerdotter, Marianne Ljungquist (1911–1989), som kom att bli Nils Hedbergs hustru 1936. Mariannes farfar var Knut Ottonin Ljungquist ägare av Munksjö Bruk och riksdagsledamot i Första kammaren. Hon tillbringade mycket tid hos sin moster i Gästrikland. Hennes föräldrar skildes 1925 och 1929 flyttade hon tillsammans med modern Maria Ulfsparré från Göteborg till Kungsgården. Hon torde ha lärt känna Nils Hedberg som mycket ung.

Till Hedbergs uppväxt i denna miljö präglad av kulturpersonligheter och framstående företagare kan läggas resor under åren 1922–1926 då han besökte England, Tyskland, Italien, Frankrike, Spanien och Portugal. 1923 var han inskriven vid universitetet i Heidelberg och 1924 vid universitetet i Rom. Det finns även uppgifter om att han studerat vid universitet i Paris, Grenoble, Bologna och London.⁵¹ I Madrid arbetande han som

49 Kung Orres jaktklubb har studerats av Therese Nordlund Edvinsson, *Broderskap i näringslivet: En studie om homosocialitet i Kung Orres jaktklubb 1890–1960* (Lund: Sekel, 2010). Klubben lät publicera medlemmarnas egna redogörelser och korrespondenser kring sina jaktträffar i 5 volymer: Den Gemene, red., *Kung Orres jaktklubb. D. 1, Minnen, och anteckningar sammanfattade till klubbens 25-årsjubileum* (Stockholm, 1915); Den Gemene, red., *Kung Orres jaktklubb. D. 2, Minnen anteckningar och protokoller sammanfattade för åren 1915–1929 till klubbens 40-årsjubileum 1930* (Stockholm, 1930); Den Gemene, red., *Kung Orres jaktklubb. D. 3, Minnen, anteckningar och protokoller sammanfattade för åren 1930–1935* (Stockholm, 1936); Löpar-Nisse, red., *Kung Orres jaktklubb. D. 4, Minnen, anteckningar och protokoller sammanfattade för åren 1937–1943* (Västerås, 1944); Löpar-Nisse, red., *Kung Orres jaktklubb. D. 5, Minnen, anteckningar och protokoller sammanfattade för åren 1944–1956* (Ystad, 1957). Samtliga i UB:s samlingar.

50 Se särskilt Barbro Sollbe, red., *Smaken och kapitalet: Om Hedvig Ulfsparré och Per Eriksson och herrgårdarna i Hofors och Kungsgården*, Gästriklands kulturhistoriska förenings meddelanden 2013 (Gävle: Gästriklands kulturhistoriska förening, 2016). Även Ingrid Bergman m.fl., *Hedvig Ulfsparré och Gästriklands textila slöjd* (Stockholm: Nordiska museet, 1984); Carl Klingberg, "Hedvig Ulfsparré 1877–1963", *Från Gästrikland* 1963 (1964): 120–21.

51 Goulard-Westberg, "Nils Hedberg".

bokhandelsbiträde 1925. Hans högra hand från 1943, Matilde Goulard (1910–1998), karakteriserade honom som en ”i vidaste bemärkelse internationell personlighet”.⁵²

När Hedberg anlände till mellankrigstidens Göteborg fanns här förutsättningar för att en idé om ett Iberoamerikanskt institut skulle slå rot: en Handelshögskola med nära kopplingar till näringslivet och med stort intresse för språkutbildning, företag som sysslade med handel med den spanskspråkiga världen, konsulat för flera latinamerikanska länder, vetenskapsmän med intresse för den amerikanska kontinenten – etnograf- och arkeologikretsen kring Erland Nordenskiöld, geologen och polarforskaren Otto Nordenskiöld, botanikern Carl Skottsberg – och ett svenskt-spanskt-amerikanskt sällskap bildat 1920 (Sociedad Sueco-Hispano-Americana de Gotemburgo).⁵³ Mellankrigstiden var en period då såväl svensk export som import kännetecknades av ökning gällande de utomeuropeiska marknaderna och särskilt Latinamerika. Bland de exportvaror som ökade sin andel fanns verkstadsindustrins produkter och pappers- och massaindustrins.⁵⁴ Ur göteborgsk horisont gynnade detta företag som SKF och Elof Hansson, verksamma i dessa sektorer.⁵⁵ Sveriges allmänna exportförening hade alltifrån sin start 1887 verkat för att förbättra handelsförbindelserna med Latinamerika. År 1927 sände de ut sin direktör Erik Nylander att på regeringens uppdrag företa en ekonomisk undersökningsresa i Latinamerika tillsammans med professorn och dåvarande riksdagsmannen Nils Wohlin och göteborgske skeppsredaren och generalkonsuln för Bolivia Gustaf Sandström. Ett resultat av resan blev att Nylander och Wohlin anlätades som sakkunniga att utreda Sveriges utrikesrepresentation i Syd- och Mellanamerika med särskilt

52 Goulard-Westberg, 392.

53 Om konsulaten se: Lars O. Carlsson och Ulf Andersson, *Hela världen är på plats: Konsulaten i Göteborg* (Partille: Warne, 2010); Om föreningen se: Matilde Goulard-Westberg, *Sociedad Sueco-Hispano-Americana de Gotemburgo: Memoria con motivo del cincuentenario de su fundación 1920–1970* (Göteborg: Sociedad Sueco-Hispano-Americana de Gotemburgo, 1970).

54 Lennart Ohlsson, *Utrikeshandeln och den ekonomiska tillväxten i Sverige 1871–1966* (Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1969), 35, 43, 31–32.

55 Om Elof Hansson se Jan Kuuse, *Den osynliga länken: Handelshusen i Göteborg under 1900-talet* (Stockholm: Atlantis, 1999), 101 ff. Företagets stora satsning på Latinamerika under mellankrigstiden innebar också att de klarade sig bra under krigsåren genom lejdrifiken till framför allt Argentina och via filialkontor i USA. Wilhelm Winther, som var envoyé i Buenos Aires 1940–1946 och senare ambassadör i Madrid 1956–1958, uttryckte i en skrivelse till UD 1943 att ”lejdrifiken varit av utomordentlig betydelse för svensk export, som under frånvaron av traditionell konkurrens haft en tacksam marknad i Argentina, där den svenska produktionen blivit allmer känd”. Wilhelm Winther, ”Ang. upplysningsverksamhetens ordnande m.m.” (31 december 1943), I 329, Utrikesdepartementet 1920 års dossiersystem 1918–1952, RA.

fokus på de kommersiella intressena, vilket ledde till beslut om utökning 1930. I remissvaren såg Handelskammaren just i Göteborg behov av en större representation än vad de sakkunniga föreslog.⁵⁶ Både Nylander och Wohlin skrev böcker om resan efter hemkomsten. Nylander, vars bok är en blandning mellan faktabok och handledning för personer som önskar verka i dessa länder, skriver uttryckligen att boken tillkommit då han fått så mycket frågor efter resan.⁵⁷

I denna tidsanda, med sitt kulturella och sociala kapital och en personlighet som i korrespondens och tidningsklipp får honom att framstå som hälften estradör hälften diplomat – en nordamerikansk ambassadör som bevittnade Hedberg i aktion i Lima karakteriserade hans agerande som den skickligaste propaganda han hade upplevt⁵⁸ – lyckades Hedberg övertala såväl akademiker som direktörer att stödja bildandet av en institution för spanska och iberioamerikanska studier. I ett PM våren 1939 lade han fram sina idéer. Då hade han redan fått pengar av Göteborgs Bank för en studieresa till Brasilien, Argentina och Uruguay, som genomfördes under sommaren ihop med Marianne Hedberg, samt bidrag från Elof Hansson, SKF med flera för bokinköp. Institutets uppgift skulle vara att dels genom ”konsultativ verksamhet söka befrämja landets kommersiella och kulturella utbyte med de spankstalande länderna samt med Brasilien (och Portugal)” och dels ”utgöra en värdefull tillgång för högskolans ordinarie föreläsungsverksamhet”. Verktygen för detta skulle vara ett bibliotek med läsrum öppet även för allmänheten, ett urval kartor, bildmaterial, tidskrifter och dagstidningar, ett tidningsurklipparkiv, inbjudande av föreläsare, även dessa tillgängliga för allmänheten.⁵⁹ Hedberg kontaktade också Kommerskollegium vars generaldirektör Axel Gjöres tyckte att syftet var i samklang med officiella uttalanden och 1938 års exportutredning; det var nödvändigt med utbildning av svenskar anpassad till att kunna främja svenska kommersiella intressen

56 ”Sveriges representation i Syd- och Mellanamerika”, i *Bihang till riksdagens protokoll vid lagtima riksdagen i Stockholm år 1930. Samling 1. Bd 1. Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov. Tredje huvudtiteln* (Stockholm, 1930), 17–32, <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kb:riks-19568342>.

57 Erik Nylander, *På kommersiell studiefärd i Sydamerika* (Stockholm: Sveriges allmänna exportförening, 1929), 7–8; Nils Wohlin, *Det moderna Sydamerika* (Stockholm: Geber, 1930).

58 Gunnar Reuterskiöld, ”Ang. lektor N. Hedbergs mission” (21 september 1943), P1 Hedberg, Utrikesdepartementet 1920 års dossiersystem 1918–1952, RA.

59 Hedbergs PM om inrättandet av institutet i bilaga 2 i Handelshögskolan i Göteborg, *Årsberättelse 1938–1939* (Göteborg: Handelshögskolan, 1939).

på, inte minst, de latinamerikanska marknaderna.⁶⁰ Mängden trådar som drogs i inför resan var otaliga, utöver ovan nämnda ordnades kabinettspass; rabatt på båtbiljetten från AB Nordstjernen; SKF uppmanade sina dotterbolag i Latinamerika att hjälpa Hedberg på plats; via kommersrådet Ragnar Sohlman, vice ordförande i Göteborgs bank, skickade utrikesrådet Gunnar Hägglöf en anmodan till beskickningarna i Rio de Janeiro, Buenos Aires och Santiago att de skulle hjälpa Hedberg med kontakter med institutioner och myndigheter; för Radiotjänst skulle ordnas grammofoninspelningar av latinamerikansk musik och kartläggas hur de svenska kortvågssändningarna fungerade på de platser han besökte.⁶¹

Hela denna upptakt till institutets bildande är symtomatisk för hur Hedberg fortsättningsvis byggde upp institutet: genom tjänster och gentjänster och ett välformulerat och vida spritt tiggeri. Gärna in natura. Särskilt vad gällde böcker. De ekonomiska bidragen från näringslivet kunde användas till personal och stipendier och behövde inte i onödan slösas på material som kunde fås gratis. Han fick de Göteborgsbaserade konsulerna att tigga böcker från länderna de representerade, och han ordnade utställningar som förevändning för att övertala latinamerikanska förlag och institutioner att donera. De svenska förlagen lockades med att få bli omnämnda i årsberättelserna, och Wahlström & Widstrand påmindes om att han var systemson till ”Pelle W.”⁶² Formuleringarna i tiggerbrevens är alltifrån höviska till drastiska. Från Stockholmsbaserade spanske legationstjänstemannen och bokimportören Carlos Oroz tiggde han ett exemplar av Enrique Larretas *La gloria de Don Ramiro* med motiveringen att avsaknaden av denna bok i hyllorna var som den fula gluggen efter en tappad tand.⁶³

Eftersom Hedberg lyckades säkra finansiering från näringslivet hade Handelshögskolan inga problem med att inrätta institutet, som dock tidsmässigt fick en olycklig start – september 1939. Man kämpade dock på under kriget och byggde på samlingarna med hjälp av Johnsonslinjens båtar, kurirpost

60 Axel Gjores till Nils Hedberg, 20 maj 1939, E IV:4, Handelshögskolan i Göteborg, GLA.

61 Vilhelm Björkman till Nils Hedberg, 22 maj 1939, E IV:4, Handelshögskolan i Göteborg, GLA; Harald Boman till Nils Hedberg, 31 maj 1939, E IV:4, Handelshögskolan i Göteborg, GLA; Gunnar Hägglöf, ”Ang. upprättandet av en iberio-amerikansk institution i Göteborg. Till Gustaf Weidel, Einar Modig och Axel Paulin 11/5” (1939), I 795, Utrikesdepartementet 1920 års dossiersystem 1918–1952, RA; Nils Hedberg till Radiotjänst, 9 oktober 1939, B Ia:8, Handelshögskolan i Göteborg, GLA.

62 Nils Hedberg till Carl Björkman, 7 november 1946, B 1:1, Iberoamerikanska institutet, GU.

63 Nils Hedberg till Carlos Oroz, 6 juni 1941, B Ia:10, Handelshögskolan i Göteborg, GLA.

och, efter införandet av blockaden, även med lejdtrafiken. När Hedberg sedan i samband med första betänkandet av Amerikautredningen 1943 fick en planerad längre vistelse i Sydamerika omvandlad till att utses till press- och kulturattaché i Buenos Aires i två omgångar under åren 1943–1946 och i Mexiko City 1947, utökades kontaktnätet rejält med institutioner, förlag, akademiker och författare.⁶⁴ Göteborgs Bank gick in och betalade Hedbergs lön under attachétiden och fortsatte med detta fram till hans död. Ragnar Sohlman trädde än en gång in till Hedbergs fördel och lyckades övertyga Utrikesdepartementet om att attachéuppdraget skulle vara helt inriktat på upplysningsverksamhet om Sverige trots bankens ekonomiska bidrag.⁶⁵ Till skillnad från utredningarna i slutet av 1920-talet fanns i 1943-års utredningen en inriktning som inte enbart var kommersiell, utan man önskade även förbättra Sverigebilden genom propaganda som inkluderade kulturella förbindelser.

Ledande personer inom Göteborgs bank var för övrigt kända för intressen utanför det finansiella och att stödja ett biblioteksuppbyggande ingick uppenbarligen i deras föreställningsvärld. Dåvarande direktören Thorsten Bengtsson var en man med akademiska och samhällseliga intressen, han satt i Handelshögskolans styrelse och blev hedersdoktor vid GU 1960.⁶⁶ I ännu högre grad en biblioteksfrämjare var bankens ordförande 1934–1954, apotekare Gustaf Bernström, hedersdoktor 1953 och länge ordförande i styrelsen för Göteborgs stadsbibliotek, nuvarande UB, och välkänd som boksamlare.⁶⁷ Att Hedberg fick dessas öra var av avgörande betydelse för institutets framgång. Tillsammans med bidrag från Elof Hansson till det stipendium som från 1946 och tjugo år framåt säkerställde att institutet och Handelshögskolan fick tillgång till en latinamerikansk gästlärare, utgjorde bankens pengar grundbulen i institutets finansiering. Från Elof Hanssons

64 *Betänkande med utredning och förslag angående Sveriges kommersiella och kulturella förbindelser med transoceana länder D. 1 Förstärkning av utrikesrepresentationen samt effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m.m.* (Stockholm, 1943); För mer om institutet under krigsåren och Amerikautredningen se: Svensson, "Mistral och femton böcker".

65 Ragnar Sohlman till Nils Hedberg, 3 mars 1943, E 1a:1, Iberoamerikanska institutet, GU.

66 Bertil Thorburn, "Thorsten Bengtsson 1893–1973: Minnesteckning", i *Årsbok / Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället i Göteborg*, red. Gösta Ottervik, vol. 1974 (Göteborg: Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället, 1974), 37–44.

67 Thorsten Bengtsson, "Gustaf Bernström 1877–1966: Minnestal", i *Årsbok / Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället i Göteborg*, red. Gösta Ottervik, vol. 1967 (Göteborg: Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället, 1967), 71–76.

fanns ett starkt intresse av att det fanns god utbildning i spanska språket, vilket de hade visat redan på 1930-talet då de under flera år finansierade en utländsk lektor vid Göteborgs högskola.⁶⁸ Rektor Berglunds stöd var också oreserverat och framgången belönades av Handelshögskolan genom de väl tilltagna lokaler man ställde till förfogande när byggnaden på Vasagatan invigdes 1952.

Det institut som Julio César Dabove besökte på 1950-talet var i en expansiv fas i de nya lokalerna. Med stipendiaterna fick man nya kanaler till deras hemländers institutioner och i takt med att samlingarna utökades kunde man ägna sig åt dubblettbyten. I bytesverksamheten ingick årsberättelserna, men det siktades högre. Hedberg hade sedan 1943 förgäves försökt få UD:s Pressbyrå att intressera sig för att ge ut kulturhistoriskt inriktade skrifter om Sverige och den spansk- och portugisisktalande världen för spridning utomlands.⁶⁹ Genom nya pengar från SKF, Monark och andra sponsorer, kunde han till slut förverkliga detta inom institutets ram genom den skriftserie institutet publicerade mellan 1954 och 1981 i samarbete med förlag i Spanien och Portugal. Bland forskare då verksamma i Göteborg finns utöver Hedberg och Goulard även Stig Rydén, Gustaf Fredén, Ingemar Düring, Sverker Arnoldsson, Ivan Lind, Olof Brattö och Åke Wedin publicerade i serien. Den mest bemärkte av alla Elof Hansson-stipendiater, den colombianske filosofen och kritikern Rafael Gutiérrez Girardot, skrev två verk, bland annat en bok om Borges *Jorge Luis Borges, ensayo de interpretación* (1959), och donerade mängder av litteratur till institutet. Gutiérrez Girardot och hans hustru Marliese anlände till Göteborg samma dag som Dabove höll sitt föredrag om fantastisk litteratur den 11 oktober 1955. Under de följande åren skulle gästande föredragshållares ryktbarhet öka, Victor Raúl Haya de la Torre, Julián Marías, Alejo Carpentier, Miguel Ángel Asturias, Jorge Luis Borges...

Institutet som Hedberg byggde upp i samklang med tidens kommersiella strävanden och i symbios med Handelshögskolan och Göteborgs näringsliv, blev alltså i hög grad en kulturell inrättning. Allt tyder på att det var detta som låg honom närmast om hjärtat. Matilde Goulard menar att han var

68 Göteborgs högskola, *Årsredogörelse 1934–1935* (Göteborg: Göteborgs högskola, 1935), 12. Lektoratet innehades av ovan nämnde Carlos Oroz.

69 Flera beskickningar var positiva, som Buenos Aires Winther, "Ang. upplysningsverksamhetens ordnande m.m."

mycket beläst, och enligt Arne Lundgren läste Hedberg en hel del av det som förvärvades till institutets bibliotek.⁷⁰ Ännu idag kan vi i samlingen hitta hans omdömen på bokpärmars insidor. I korrespondensen hittar vi inköpslistor och synpunkter på litteratur som han rekommenderade eller kommenterade och som tyder på stor kunskap om litteratur och bokutgivning i den spanska- och portugisiskspråkiga världen.

Av alla lösa trådar som kvarstår i den här berättelsen, ska vi avslutningsvis dra i två. Kvinnan i den andra dedikationen, Julia Dabove de Ruiz, vet vi tyvärr inte mer om. Abós nämner henne enbart som en syster som bodde med bröderna Dabove i huset i Morón på 1920-talet.⁷¹ Spåren av henne i Göteborg finns enbart i boken, men Marliese Gutiérrez Girardot minns att hon var med, så dedikationen skrevs på plats.⁷² Hennes beskurna namn visar att det fula plastbandet kom till i Göteborg. Och dubbletten, det häftade originalbandet av *Papeles de Recienvenido*, vars omslag osar 1940-talsbokkonst, vad finns det för historia kring det? Ja, egentligen var det först på plan och redan på plats i biblioteket när autografboken anlände. Ankomststämplat den 7 maj 1946, fyra dagar efter att Hedberg återkom med Johnsonlinjens La Plata från Buenos Aires med 1500 donerade böcker i bagaget.⁷³ Kanske skänktes det av förlaget Losada eller av Ramón Gómez de la Serna som ju skrivit förordet och som skickade en hel drös av sina egna verk med till Göteborg. Hur som helst, dubbletterna berikar varandra och bäge försvarar väl sina hyllcentrimetrar.

70 Goulard-Westberg, "Nils Hedberg". Arne Lundgren i samtal med författaren 27 maj 2008.

71 Abós, *Macedonio Fernández*, 108.

72 Marliese Gutiérrez Girardot, e-post till författaren via Bettina Gutiérrez Girardot 8 oktober 2019.

73 "Med böcker i bagaget", *Aftonbladet*, 4 maj 1946.

Oppublicerade källor

- GLA Landsarkivet i Göteborg
Göteborgs handelshögskolas arkiv SE/GLA/14137
- GU Göteborgs universitet
Iberoamerikanska institutets arkiv
- RA Riksarkivet
Utrikesdepartementet 1920 års dossiersystem 1918–1952

Publicerade källor och litteratur

- Abós, Alvaro. *Macedonio Fernández: La biografía imposible*. Buenos Aires: Plaza & Janés Editores, 2002.
- Arrillaga, Francisco C. och Julio César Dabove. ”Dificultades en el diagnóstico del aneurisma de aorta posterior”. *Semana Médica*, nr 15 (1931): 937–41.
- . ”Látido torácico universal en los aneurismas de aorta posterior”. *Semana Médica*, nr 27 (1931): 7–10.
- . ”Látido torácico universal. Su patogenia”. *Semana Médica*, nr 43 (1931): 1253–59.
- Bajarlúa, Juan-Jacobo, red. *Cuentos de crimen y misterio*. Buenos Aires: J. Alvarez, 1964.
- Balderston, Daniel. ”La Antología de la literatura fantástica y sus alrededores”. I *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 9, El oficio se afirma*, redigerad av Sylvia Saítta och Noé Jitrik, 217–27. Buenos Aires: Emecé, 2004.
- Bengtsson, Thorsten. ”Gustaf Bernström 1877–1966: Minnestal”. I *Årsbok / Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället i Göteborg*, redigerad av Gösta Ottervik, 1967:71–76. Göteborg: Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället, 1967.
- Bergman, Ingrid, Sofia Danielsson, Eris R. Erlandsson och Ingrid Frankow. *Hedvig Ulfsparre och Gästriklands textila slöjd*. Stockholm: Nordiska museet, 1984.
- Betänkande med utredning och förslag angående Sveriges kommersiella och kulturella förbindelser med transoceana länder D. 1 Förstärkning av utrikesrepresentationen samt effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m.m.* Stockholm, 1943.
- Bioy Casares, Adolfo. *Borges*. Barcelona: Destino, 2006.
- Borges, Jorge Luis. *David Brodies rapport*. Uppsala: Bromberg, 1978.
- . *El oro de los tigres*. Buenos Aires: Emecé, 1972.
- . *Elogio de la sombra*. Buenos Aires: Emecé, 1969.
- . *Jorge Luis Borges 2, 1945–1970*. Redigerad av Lasse Söderberg och Oscar Hemer. Stockholm: Bokförlaget Tranan, 2019.

- . ”Macedonio Fernández”. *Sur*, nr 209–201 (1952): 145–47.
- . ”Macedonio Fernández”. I *Prólogos, con un prólogo de prólogos*, 52–61. Buenos Aires: Torres Agüero, 1975.
- . ”Santiago Dabove: Ser polvo”. I *El círculo secreto: Prólogo y notas*, redigerad av Sara Luisa del Carril och Mercedes Rubio de Zocchi, 213–15. Buenos Aires: Emecé, 2003.
- Borges, Jorge Luis, och Antonio Carrizo. *Borges el memorioso: Conversaciones de Jorge Luis Borges con Antonio Carrizo*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 1982.
- Bueno, Mónica. ”Historia literaria de una vida”. I *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 8, Macedonio*, redigerad av Roberto Ferro, 15–46. Buenos Aires: Emecé Editores, 2007.
- Calvetti, Jorge. ”Borges y su sentido de la amistad”. I *Homenaje a Jorge Luis Borges.*, 53–58. Anejos del Boletín de la Academia Argentina de Letras 1. Buenos Aires: Academia Argentina de Letras, 1999.
- Carlsson, Lars O. och Ulf Andersson. *Hela världen är på plats: Konsulaten i Göteborg*. Partille: Warne, 2010.
- Clarion. ”Göteborg bäst sa' färgstark argentinare”. *Göteborgs-Posten*. 10 oktober 1955.
- Dabove, Julio César. ”Acotaciones estudiantiles”. *Revista del Círculo Médico Argentino y Centro Estudiantes de Medicina* 22 (1922): 1212–15.
- . ”El incentivo”. *Revista Multicolor de los Sábados*, nr 15 (1933): 2.
- . ”La hermanita (de la realidad)”. *Plus Ultra*, nr 35 (1919).
- . ”Ojo por ojo”. *Caras y Caretas*, nr 1137 (1920).
- . ”Reencuentro con Jerjes II, rey de Persia”. *La Biblioteca: Revista de la Biblioteca Nacional* 2, época 9, nr 1 (1957): 126–37.
- . ”Trabaca Pepe”. *Revista Multicolor de los Sábados*, nr 2 (1933): 8.
- . ”Un drama entre niños”. *La novela para todos* 1, nr 38 (1918).
- . ”Una clase de semiología”. *Caras y Caretas*, nr 1123 (1920).
- Dabove, Julio César och Osmar T. Grassi. ”Síndrome de dilatación aórtica retrocardiaca”. *El Día Médico*, nr 15 mars (1943): 212–14.
- Dabove, Santiago. ”Ser polvo”. I *Antología de la literatura fantástica*, redigerad av Jorge Luis Borges, Silvina Ocampo och Adolfo Bioy Casares, 91–97. Buenos Aires: Sudamericana, 1940.
- Den Gemene, red. *Kung Orres jaktklubb. D. 1, Minnen, och anteckningar sammanfattade till klubbens 25-årsjubileum*. Stockholm, 1915.
- , red. *Kung Orres jaktklubb. D. 2, Minnen anteckningar och protokoller sammanfattade för åren 1915–1929 till klubbens 40-årsjubileum 1930*. Stockholm, 1930.

- , red. *Kung Orres jaktklubb. D. 3, Minnen, anteckningar och protokoll sammanfattade för åren 1930–1935*. Stockholm, 1936.
- ”El cuento fantástico [Annons]”. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 10 oktober 1955.
- Fernández, Macedonio. ”Cirugía psíquica de extirpación”. *Sur* 10, nr 84 (september 1941): 30–38.
- . *Epistolario*. Redigerad av Alicia Borinsky och Adolfo de Obieta. 3:e uppl. *Obras completas / Macedonio Fernández 2*. Buenos Aires: Corregidor, 2007.
- . *Papeles de Recienvenido; Continuación de la nada*. Buenos Aires: Editorial Losada, 1944.
- Ferro, Roberto, red. *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 8, Macedonio*. Buenos Aires: Emecé Editores, 2007.
- García, Carlos. ”Historia de una gestión: *Papeles de Recienvenido* y la atmósfera intelectual porteña”. I *Historia crítica de la literatura argentina. Vol. 8, Macedonio*, redigerad av Roberto Ferro, 47–66. Buenos Aires: Emecé Editores, 2007.
- Goulard-Westberg, Matilde. ”Nils Hedberg”. I *Svenskt biografiskt lexikon*, 18:391–92, 1971.
- . *Sociedad Sueco-Hispano-Americana de Gotemburgo: Memoria con motivo del cincuentenario de su fundación 1920–1970*. Göteborg: Sociedad Sueco-Hispano-Americana de Gotemburgo, 1970.
- Green, Raquel. ”Borges y la ’Revista multicolor de los sábados’: Cómplices en la literatura y la infamia”. Doktorsavhandling, Bryn Mawr College, 1990.
- GT-aren. ”En dag för Columbus”. *Göteborgs-Tidningen*, 13 oktober 1952.
- Gunterberg, Björn. ”Bertil Stener: A portrait”. *Acta Orthopaedica Scandinavica* 57, nr 6 (1986): 566–74. <https://doi.org/10.3109/17453678609014796>.
- Göteborgs högskola. *Årsredogörelse 1934–1935*. Göteborg: Göteborgs högskola, 1935.
- ”Handelshögskolan, Argentinska författaren Dabove: El cuento fantástico [Annons]”. *Arbetartidningen*. 11 oktober 1955.
- Handelshögskolan i Göteborg. *Årsberättelse 1938–1939*. Göteborg: Handelshögskolan, 1939.
- Hedberg, Jonas. ”Släkten Hedberg från Värmland”. I *Släkten... 2*, redigerad av Jan Appelquist och Elisabeth Thorsell, 31–89. Bromma: Sveriges släktforskarförbund, 2001.
- Humbla, Philibert. *Nutida konst: Gästrikland, Hälsingland*. Gävle: Gävleborgs läns konstförening, 1943.
- Instituto y Archivo Histórico de Morón. ”Personajes moronenses: Santiago Dabove”, 13 juli 2016. <https://historiamoron.wordpress.com/2016/07/13/personajes-moronenses/>.

- Klingberg, Carl. "Hedvig Ulfsparre 1877–1963". *Från Gästrikland: Gästriklands kulturhistoriska förenings meddelanden* (1963): 120.21.
- Kuuse, Jan. *Den osynliga länken: Handelshusen i Göteborg under 1900-talet*. Stockholm: Atlantis, 1999.
- Lindwall, Sigge. *Ecke Hedberg: Gästriklands konstnärlige upptäckare*. Järbo: Föreningen Tallbos vänner, 2007.
- Lozano, Manuel. "Para una nueva teoría del retrato: La seducción Bioy Casares". *Proa*, nr 40 (1999): 65–71.
- Löpar-Nisse, red. *Kung Orres jaktklubb. D. 4, Minnen, anteckningar och protokoller sammanfattade för åren 1937–1943*. Västerås, 1944.
- , red. *Kung Orres jaktklubb. D. 5, Minnen, anteckningar och protokoller sammanfattade för åren 1944–1956*. Ystad, 1957.
- Mascioto, María de los Ángeles. "Literatura fantástica entre el diario *Crítica* y la editorial Sudamericana: Políticas editoriales, materialidad de los textos y modos de escritura". *Revista Chilena de Literatura*, nr 93 (2016): 127–53.
- "Med böcker i bagaget". *Aftonbladet*, 4 maj 1946.
- Nelson, Cecilia. "Erik Hedberg". *Från Gästrikland* Gästriklands kulturhistoriska förenings meddelanden (1966): 22-26.
- . "Erik Hedberg". I *Järbo i gästrikebygd*, redigerad av Joel Järbing och Ewert Tägtström, 283–91. Järbo: Järbo hembygdsförening, 1982.
- Nordlund Edvinsson, Therese. *Broderskap i näringslivet: En studie om homosocialitet i Kung Orres jaktklubb 1890–1960*. Lund: Sekel, 2010.
- Nylander, Erik. *På kommersiell studiefärd i Sydamerika*. Stockholm: Sveriges allmänna exportförening, 1929.
- Ohlsson, Lennart. *Utrikeshandeln och den ekonomiska tillväxten i Sverige 1871–1966*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1969.
- Salas, Horacio. "Prólogo a *La muerte y su traje* [Buenos Aires: Calicanto 1976]". *Abanico: revista de letras de la Biblioteca Nacional* 7 (2004).
- Sollbe, Barbro, red. *Smaken och kapitalet: Om Hedvig Ulfsparre och Per Eriksson och herrgårdarna i Hofors och Kungsgården*. Gävle: Gästriklands kulturhistoriska förening, 2016.
- Svensson, Anna. "Borges en Gotemburgo: Sobre su conferencia 'La Literatura Fantástica' y sus contactos con el Instituto Iberoamericano". *Anales*, nr N. E. 11 (2008): 25–47.
- . "'Mistral och femton böcker'. Om Gabriela Mistral, Matilde Goulard, Nils Hedberg och Iberoamerikanska institutets första år". I *Desde Chile a Suecia: Caminos culturales por Latinoamérica y Europa: festskrift till Álvaro Foresti*, redigerad av Andrea Castro, Eduardo Jiménez Tornatore och Ingmar Söhrman, 93–108. Opuscula romanica 8. Göteborg: Göteborgs universitet,

- Institutionen för språk och litteraturer, 2018.
<https://gup.ub.gu.se/publication/267344>.
- ”Sveriges representation i Syd- och Mellanamerika”. I *Bihang till riksdagens protokoll vid lagtima riksdagen i Stockholm år 1930. Samling 1. Bd 1. Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov. Tredje huvudtiteln*, 17–32. Stockholm, 1930.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kb:riks-19568342>.
- Thimon, Gösta, red. *Matrikel över Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala 1811–1961*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1963.
- Thorburn, Bertil. ”Thorsten Bengtsson 1893–1973: Minnesteckning”. I *Årsbok / Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället i Göteborg*, redigerad av Gösta Ottervik, 1974:37–44. Göteborg: Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället, 1974.
- Ulfsparre, Hedvig. ”Lisa Hedberg in memoriam”. *Från Gästrikland: Gästriklands kulturhistoriska förenings meddelanden* (1944): 96-98.
- Villanueva, María. ”La 'Revista Oral', ¿un gesto conservador en las vanguardias porteñas?” *L.I.S. Letra. Imagen. Sonido. Ciudad Mediatizada*, nr 1 (2008): 151–60.
- Wohlin, Nils. *Det moderna Sydamerika*. Stockholm: Geber, 1930.